

Princip vstřícnosti v antropologickém výzkumu jako řešení problému překladu a porozumění

Karolína Drcmánková

Ústav etnologie

FF UK Praha

Struktura příspěvku

- Explanace poznatků z analytické filosofie jazyka(W. V. O. Quine, D. Davidson)
- Představení Geertzovy interpretativní teorie kultury
- Implementace poznatků z analytické filosofie do metodologie kulturní antropologie
- Princip vstřícnosti jako řešení problému překladu a porozumění

Analytická filosofie: W. V. O. Quine

- Ve svých filosofických úvahách se zabývá problémem překladu z jednoho jazyka do druhého
- Myšlenkový experiment inspirovaný etnografickou oblastí výzkumu
- Ve svém myšlenkovém experimentu „Gavagai“ dochází k závěru o nevymežitelnosti reference

D. Davidson

- Navazuje na Quina a jeho teorii radikálního překladu
- Vzhledem k tomu, že je možné porozumění, tak ve svých úvahách mluví spíše o radikální interpretaci
- Interpretovat znamená připisovat mluvčímu propoziční postoje, tj. přesvědčení, touhy, přání
- Mluvčího interpretujeme na základě teorie pravdy, kterou uplatňujeme pro náš vlastní jazyk

Princip vstřícnosti

- Princip, který nám umožňuje jedince interpretovat
- Dva aspekty: princip koherence a princip korespondence
- (1) většina přesvědčení musí být pravdivá a konzistentní tj. nejsou v rozporu s dalšími přesvědčeními. Nemusí jít však o konzistenci absolutní, ne všechna přesvědčení jsou dokonale konzistentní, pro porozumění nám stačí konzistence dostačující.
- (2) mluvčí předpokládá soulad s mluvčími ve strukturování světa a v zastávaných přesvědčeních o něm
- Jedinec pak musí být prezentován jako racionální bytost

Racionalita v pojetí D. Davidsona

- Být racionálním jedincem znamená zastávat propoziční postoj, tj. přesvědčení, záměr, touha
- Tyto propoziční postoje mají určité logické vztahy
- Propoziční postoje jsou logicky koherentní
- To je jeden důvod, proč se Davidson domnívá, že zastávat propoziční postoj, znamená být racionální
- Další podmínkou racionality je podle Davidsona užívání jazyka
- Tvrdí, že bytost nemůže mít myšlenky, nemá-li jazyk. Aby byla myslící, racionální bytostí, musí být tato bytost schopna vyjádřit mnoho myšlenek a především musí být schopna interpretovat slova a myšlenky druhých

Geertzova interpretativní teorie kultury

- Geertzovo pojetí kultury je sémiotického charakteru
- Ve své interpretativní teorii vychází z Maxe Webera a reprodukuje jeho myšlenku člověka zapleteného do pavučiny významů
- Hlavní podstatu etnografie Geertz sledává ve zhuštěném popisu

Zhuštěný popis

- Geertz se inspiroval Gilbertem Rylem
- Ryle rozlišuje mezi tzv. zředěným a zhuštěným popisem
- Zředěný popis - popisuje pouze fyzické pohyby
- Zhuštěný popis - popisuje intencionální jednání sociálního aktéra vystihující pravidla a záměry vyjádřené těmito fyzickými pohyby

Intencionalita a racionalita

- Podle Geertze antropologie tedy spočívá v interpretaci intencionálního chování jedince
- Racionalita a intencionální jednání jsou navzájem propojeny
- Jednání aktéra je vyvolané jeho propozičními postoji
- Abychom mohli určit význam jednání, musíme zjistit o jaké přesvědčení se jedná
- Aby bylo možné určit o jaké přesvědčení se jedná, předpokládáme, že přesvědčení aktérů jsou podobná těm našim v konkrétních situacích

Předpoklady úspěšného porozumění a interpretace

- Podle Davidsona, aby bylo možné mluvčího interpretovat, musíme za jeho myšlenkami vidět svou vlastní logiku, teprve tehdy je možné mluvčímu porozumět a následně jej interpretovat
- Mluvčího budeme interpretovat tak, že jeho myšlenky budeme považovat za pravdivé a konzistentní, avšak podle interpretových měřítek

Whorf a relativismus

- Sapir – Whorfova hypotéza: jazyk determinuje lidské myšlení
- Whorf jakožto relativista věřil, že jazyky mají různé, nesouměřitelné pojmové systémy
- Mluvčí hovořící odlišnými jazyky, myslí odlišným způsobem
- Podle Whorfa může být překlad z jednoho pojmového schématu do druhého problematický nebo nemožný

Relativismus a princip vstřícnosti

- Pokud uplatníme princip vstřícnosti, tak neporozumění není možné
- K tomuto porozumění je nutné uplatnit princip vstřícnosti, tj. do výpovědí mluvčího musíme vložit svou vlastní logiku a interpretovat výrok, tak že předpokládáme, že mluvčí užil výrok ve stejné situaci, v jaké by jej užil i interpret

Závěr

- Přijmutí principu vstřícnosti do metodologie kulturní antropologie
- Intencionalita není možná bez propozičních postojů
- Pokud má jedinec propoziční postoj, je racionální bytostí
- Interpretujeme tedy jedince tak, aby se ve svých výpovědích jevil jako co nejrationálnější
- Vložení vlastních logických standardů do interpretace jazykového neporozumění je nemožné

Děkuji za pozornost

Tento výstup vznik v rámci projektu „Vybrané poznatky z analytické filosofie jazyka jako součást metodologie kulturní antropologie“ řešeného v roce 2014 na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze z prostředků Grantové agentury UK.